

УДК 658

DOI: 10.31732/2663-2209-2022-69-15-28

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАПРЯМКУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Олександр Правдивець¹

¹К.військ.н., доцент кафедри управління фінансово-економічної безпеки, ВНЗ «Університет економіки та права “КРОК”», м. Київ, Україна, e-mail: pravd72@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5242-9683>

ANALYSIS OF THE DOMESTIC SCIENTIFIC RESEARCH RESULTS IN THE DIRECTION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT THE ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY SYSTEM BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES

Oleksandr Pravdyvets¹

¹Ph.D. (Military), Associate Professor department of financial and economic security management “KROK” University, Kyiv, Ukraine, e-mail: pravd72@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5242-9683>

Анотація. У статті проведено дослідження результатів вітчизняних наукових доробок у напрямку інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій. Дослідженню різних проблемних питань і завдань, пов'язаних з інноваційним розвитком системи економічної безпеки підприємства, зокрема на основі цифрових технологій присвячено наукові праці низки вітчизняних вчених в галузі економіки, які висвітлені у статті. За результатами проведеного дослідження встановлено, що векторами розвитку сучасних тенденцій в галузі економічних наук за напрямком інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій є наступні: становлення смарт-промисловості в Україні в умовах четвертої промислової революції; інформаційна безпека як драйвер розвитку національної економіки; гнучке управління у забезпеченні економічної безпеки промислових підприємств; технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України; мотиваційне управління економічною безпекою підприємств; стратегічне управління територіальним розвитком в умовах цифрової трансформації; організаційно-інформаційне забезпечення розробки стратегії розумних міст України в умовах цифрової економіки; логістичні засади державного регулювання енергетичної безпеки країни; а також окремо у галузях економіки - економічна безпека сільськогосподарських підприємств на пореформеному розвитку; управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту в умовах лібералізації ринку залізничних перевезень; управління економічною безпекою підприємств хлібопекарської галузі; ідентифікація стану економічної безпеки та базові засади і заходи її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту. У сучасному науковому середовищі вчені у галузі економіки приділяють увагу, зокрема цифровим трансформаціям у взаємозв'язку із системою економічної безпеки підприємства; розвитку цифрової економіки в Україні та інновацій у забезпеченні економічної безпеки; впливу діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства, особливостям економічної безпеки в умовах трансформаційних перетворень.

Ключові слова. тенденції інноваційного розвитку; економічна безпека; система економічної безпеки; підприємство; цифрові технології; економіка.

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 23

Abstract. The article researches the results of domestic scientific developments in the direction of innovative development the economic security system of the enterprise based on digital technologies. The scientific works of a number domestic scientists in the field of economics, which are highlighted in the articles, are devoted to the study of various problematic issues and tasks related to the innovative development of the enterprise's economic security system, in particular on the basis of digital technologies. Based on the research's results, it was established that the vectors of scientific developments modern trends in the field of economic sciences in the direction of innovative development the economic security system of the enterprise based on digital technologies are the following: the formation smart industry in Ukraine in the conditions of the fourth industrial revolution; information security as a driver of the national economy development; flexible management in ensuring the economic security of industrial enterprises; technological

competitiveness of the national economy as an economic security factor in Ukraine; motivational management of economic security at enterprises; strategic management of territorial development in conditions digital transformation; organizational and information support for the development of the smart cities strategy in Ukraine in the conditions of the digital economy; logistical principles of state regulation of the country's energy security; as well as separately in the branches of the economy - economic security of agricultural enterprises in post-reformed development; management of economic security of railway transport enterprises in conditions of liberalization the railway transport market; economic security management of enterprises in the bakery industry; identification of the state economic security and the basic principles and measures of its provision for road transport enterprises. In the modern scientific environment, scientists in the field of economics pay attention, in particular, to digital transformations in connection with the economic security system of the enterprise; development of the digital economy in Ukraine and innovations in ensuring economic security; the digitization impact of management processes on the system of ensuring the economic security of the enterprise, the features of economic security in the transformational conditions.

Keywords: innovative development trends; economic security; system of economic security; enterprise; digital technologies; economy.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 23

Постановка проблеми. Сьогодні економічна наука вивчає та досліджує процеси, які відбуваються в управлінні господарством, суспільних господарських системах від домогосподарства до загальнолюдського глобального планетарного господарства та різних видів (натуральне і грошове) і різних епох з метою ефективного використання обмежених ресурсів, організації та управління виробництвом, розподілом, обміном, збутом та споживанням товарів та послуг. Проведення досліджень вищезазначених процесів, крім того включає і відносини між людьми, а також людьми та навколишнім середовищем, які виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну, споживання продукту, благ, послуг, що обумовлює міждисциплінарний характер досліджень економіки та управління підприємствами в рамках економічних наук.

З метою визначення тенденцій та векторів розвитку сучасних наукових доробок в галузі економічних наук за напрямком інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій, які відбуваються у сучасному науковому середовищі, необхідно проведення аналізу результатів вітчизняних наукових досліджень, що знаходяться у публічному доступі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних проблемних питань і завдань, пов'язаних з інноваційним розвитком системи економічної безпеки підприємства, зокрема

на основі цифрових технологій присвячено наукові праці низки вітчизняних учених в галузі економіки, які більш детально висвітлені у нашому дослідженні, й авторами яких є: В. Шандова [1]; Л.О. Волощук, Є.І. Масленніков, Е.А. Кузнєцов, Ю.М. Сафонов, С.В. Філіппова [2]; С.І. Князева [5]; Г.М. Яровенко [6]; Л.С. Любохинець [7]; М.М. Максимюк [8]; А.М. Ковальчук [9]; В.Р. Ракіпов [10]; Є.В. Мураєв [11]; Б.Б. Остапюк [12]; Д.С. Покришка [13]; В.В. Бондаренко-Берегович [14]; Н.П. Левковець [15]; О.В. Вовченко [16]; Л.Л. Марчук [17]; Є. В. Срібна [18] та інші [19-23].

Постановка завдання – проаналізувати результати вітчизняних наукових досліджень у галузі економічних наук за напрямком інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій з метою визначення тенденції та векторів розвитку.

Викладення основного матеріалу. Розглянемо докладніше та проаналізуємо наукові праці у галузі економічних наук вітчизняних вчених та дослідників за останні 5 років, які в межах дослідження за напрямком інноваційний розвиток системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій викликають науковий інтерес і визначають тенденції розвитку за визначеним напрямком.

Зокрема, заслуговує на увагу колективна монографія за загальною редакцією Н. В. Шандової “Методи та інструменти аналізу і прогнозування ринкової ситуації в забезпеченні стійкості суб’єктів господарювання”, яка містить

дослідження аспектів трансформації ринків і нових факторів конкурентоспроможності, підвищення конкурентоспроможності територіальних громад в контексті симбіозу стратегування та державної регуляторної політики. У монографії представлена макроекономічна аналітика розвитку вітчизняної сфери послуг у ретроспективному і перспективному аспектах та певні особливості формування ринків галузей економіки. Зокрема, окремий розділ монографії присвячений дослідженням економічної безпеки багаторівневої економіки в умовах цифровізації, в якому авторами вивчені сучасні інструменти цифровізації економіки, адаптивного керування підприємницькими структурами в умовах нестабільності зовнішнього середовища, проаналізовано ефективність справляння податків як елемента забезпечення економічної безпеки країни. Крім того представлені дослідження сучасних методів та інструментів аналізу й прогнозування, зокрема висвітлені результати дослідження циклічності економічного розвитку України як основи прогнозування макроекономічної динаміки та запропоновано використання економіко-математичного моделювання як дієвого інструменту дослідження стану та прогнозування розвитку харчової промисловості. Приділена увага науковців до розставлення акцентів на особливостях використання методів бізнес-аналізу щодо забезпечення економічної стійкості та сталого соціально-економічного розвитку підприємства, відповідно до цього проведено дослідження теоретичних аспектів забезпечення процесу розвитку підприємств та запропоновані сучасні підходи до розвитку промислового підприємства на основі конкурентоспроможності і мотивації [1].

Викликає науковий інтерес міжуніверситетська колективна монографія “Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти” за редакцією Л. О. Волощук, Є. І. Масленнікової, яка містить 37 розділів, окремий розділ присвячений управлінню фінансово-економічною

безпекою в системі безпекоорієнтованого управління інноваційним розвитком підприємства, де автор (Л. О. Волощук) визначає систему інформаційно-аналітичного забезпечення безпекоорієнтованого управління інноваційним розвитком підприємства як єдність підсистем та функціональних механізмів обліку, аудиту та економічного аналізу, взаємодіючих та поєднаних через інформаційні потоки в процесі формування та передачі якісної обліково-аналітичної інформації щодо статико-динамічних параметрів об’єктів управління: внутрішніх та зовнішніх чинників інноваційного розвитку та фінансово-економічної безпеки, результатів процесів інноваційного розвитку та забезпечення фінансово-економічної безпеки в цілому та за їх складовими. Особливістю такої системи є саме склад обліково-аналітичної інформації. Також у монографії окремим розділом розглядаються мотиваційні чинники формування інклюзивної соціальної відповідності персоналу з управління системою фінансово-економічної безпеки підприємств в інноваційній економіці, його автор (С. В. Філіппова) пропонує інтегрований підхід щодо управлінських рішення, який передбачає гармонізацію інтересів суб’єктів інноваційного процесу на рівні цілей сталого розвитку, викликів інноваційної економіки та потреб національної безпеки та економічної безпеки суб’єктів господарювання [2].

У монографії О. О. Сосновської “Система економічної безпеки підприємств зв’язку” представлено результати комплексного дослідження процесу формування системи економічної безпеки підприємств зв’язку як структурованого утворення, особливості побудови якого залежать від динаміки впливу факторів нестабільного бізнес-середовища на стійке функціонування підприємств зв’язку. Авторкою наведено теоретичні основи дослідження економічної безпеки підприємств зв’язку, виявлено особливості управління ризиками підприємств сфери зв’язку та інформатизації, обґрунтовано

методологічні засади формування системи економічної безпеки підприємства та діалектику взаємозв'язку між її структурними елементами. Викликає інтерес проведена діагностика системи економічної безпеки вітчизняних підприємств зв'язку та аналізу сучасних тенденцій їх розвитку, за результатами якої авторкою запропоновано концептуальні підходи до управління ризиками в системі економічної безпеки підприємств зв'язку, розроблено стратегічні імперативи забезпечення економічної безпеки підприємств зв'язку як доміанти досягнення їх інформаційної, фінансової, організаційно-управлінської та інноваційно-інвестиційної стійкості [3].

Особливу увагу, на нашу думку, необхідно приділити аналізу наукового доробку, висвітлених у дисертаціях за останні 5 років в галузі економічних наук за напрямком інноваційний розвиток системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій з метою визначення тенденції розвитку та результатів досліджень вітчизняних науковців та вчених.

За даними Національного депозитарію академічних текстів, розроблений в УкрІНТЕІ (Державна наукова установа Український інститут науково-технічної експертизи та інформації) [4] проведено аналіз наукових досліджень за визначеними вище критеріями. Зокрема виявлено низка наукових праць, в яких представлені результати проведених дисертаційних досліджень в напрямку інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій.

Так у науковій праці С. І. Князева “Становлення смарт-промисловості в Україні в умовах четвертої промислової революції”, автором вперше виявлено особливості коеволюції індустріальних і цифрових технологій смарт-промисловості під впливом факторів часу і місця, а також вперше запропоновано концептуальні положення життєвого циклу технологій, технологічних і фінансових розривів

розглядати у контексті формування кіберфізичних систем, за якими для параметрів функції залежності між витратами на розвиток технологій і отриманими результатами принципове значення має структура капіталу – питома вага цифрового капіталу у його загальній величині. Автором відмічено, що фактор місця (просторовий) визначається через зміни розміщення домінуючих технологій у країнах і регіонах світу, які характеризуються власними закономірностями коеволюції соціокультурних, інституційних і техніко-технологічних чинників. Крім того концепцію життєвого циклу технологій автором було поширено на процеси розвитку країн, які володіють домінуючими виробничими технологіями різного рівня і ступеня розвитку, що дає змогу виконувати коректні міждержавні порівняння [5]. За результатами проведеного дослідження розроблено науково-методичний підхід до оцінювання технологічних розривів між країнами, що формує аналітичний фундамент національної політики технологічного розвитку, а саме: аналіз технологічних розривів за допомогою відповідних S-подібних технологічних кривих; застосування макроекономічних показників, які характеризують групи домінуючих технологій у країнах світу і визначають загальний техніко-технологічний рівень національних економік; групування аналізованих країн у відносно однорідні кластери, що дає можливість зробити порівняння більш коректним (зокрема, визначити випадки, де може бути технологічне відставання, а де - технологічні розриви); урахування головних особливостей нових технологій (зокрема, принципової особливості смарт-промисловості - поєднання цифрових і фізичних технологій з формуванням “розумних” кіберфізичних систем); з застосуванням розроблених концептуальних положень здійснено оцінку технологічного розриву між Україною та розвиненими країнами ЄС на основі концепції S-подібних технологічних кривих, яка дає можливість конкретизувати

напрями національної промислової політики [5].

Результатами дисертаційного дослідження “Інформаційна безпека як драйвер розвитку національної економіки” Г. М. Яровенко є розроблена авторська методологія інтегрального оцінювання інформаційної безпеки національної економіки на основі системного поєднання методу переваг та функції Харрінгтона–Менчера індикаторів інституційної та цифрової спроможності національної економіки, а також кібербезпеки. Що дозволило авторові сформулювати рейтинг країн світу за інтегральним рівнем інформаційної безпеки національної економіки та визначити таргети реалізації державної політики України для її підвищення. У дослідженні авторкою запропоновано методологію аналізу порівняльної ефективності складових системи забезпечення інформаційної безпеки національної економіки, що побудована на комбінації кластерного аналізу (карт Кохонена) та методу лінійного непараметричного програмування DEA (Input- і Output-oriented CCR-моделей). Це дозволило визначити максимальний рівень ефективності функціонування системи інформаційної безпеки, якого може досягти країна за наявного потенціалу, а також прихованих резервів його забезпечення. Авторкою вперше системно поєднано інструментарій Global Web Statistics та моделі Седова–Тейлора, описано часові характеристики реакції економічних агентів у глобальному цифровому економічному просторі на розриви “інформаційних бульбашок” (паразитарних інформаційних вкидів, несанкціонованих витоків інформації, масштабних хакерських атак тощо). Відповідно до цього визначено “кількість бульбашок у світі в трирічній ретроспективі, середню тривалість періоду поширення дезінформації внаслідок глобальних кіберінцидентів, середній період дестабілізації цифрових економічних операцій після розриву бульбашки”. [6].

У дисертаційній роботі Л. С. Любохинець “Гнучке управління у забезпеченні економічної безпеки промислових підприємств” представлені методологічні засади рівноважного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства полягають у розробленні принципів, методів та інструментів реакції управлінської системи на деструктивний вплив, а їх інтенсивність є прямо пропорційною силі негативного впливу і передбачає достатній рівень гнучкості управлінських дій, що дозволяє на основі формування та реалізації обґрунтованих управлінських рішень забезпечити раціональне використання наявних ресурсів з метою забезпечення економічної безпеки підприємства. Разом з тим, автором вперше розроблено модель гнучкого управління підприємством для забезпечення його економічної безпеки, що побудована на основі двоскладового нейромережевого діагностування з урахуванням потреб основних стейкхолдерів та визначенням впливу на діяльність підприємства внутрішніх і зовнішніх факторів. Ця модель дозволяє визначити найбільш релевантний перелік управлінських рішень та враховувати зовнішні і внутрішні загрози, що забезпечує підвищення рівня економічної безпеки підприємства за допомогою гнучкості системи управління, а також вчасно реагувати на можливі загрози. Крім того за результатами проведеного дослідження розроблено “концепцію інтенсивності загроз”, як основу побудови механізму забезпечення економічної безпеки промислового підприємства, що являє систему положень забезпечення економічної безпеки підприємств на основі розподілу сутнісного змісту “загроз” на дві складові – силу небезпеки та її інтенсивність, яка на основі розроблення відповідних принципів, методів та використання необхідного інструментарію, забезпечує можливість виявлення факторів небезпеки з врахуванням їх інтенсивності, що впливають на економічну систему підприємства, його адаптацію до змін зовнішнього середовища, і водночас

забезпечує можливість оцінювання різних варіантів розвитку потенційних загроз для їх попередження та нівелювання негативних наслідків [7].

Також викликають науковий інтерес дослідження здобувачів наукових ступенів кандидата економічних наук та докторів філософії за економічними спеціальностями, в яких представлені авторські методичні підходи, моделі на основі системи показників, технологічне забезпечення, інструментарій інформаційно-аналітичного забезпечення та інші складові системи економічної безпеки на основі цифрових технологій механізмів управління різних галузей і рівнів економіки та господарства.

Зокрема, М. М. Максимюк у дисертаційній роботі “Економічна безпека сільськогосподарських підприємств на пореформеному розвитку” удосконалив методичні підходи до визначення суті економічної безпеки, яку запропоновано автором розглядати як характеристику підприємства, що відображає рівень ефективності використання ним ресурсів, його стан як виробничої системи та стійкість суб’єкта господарювання до потенційних ризиків і загроз. Що обґрунтовує вибір певних емпіричних показників для оцінки рівня економічної безпеки загалом і всесторонньо враховувати її складові та чинники впливу на цю категорію. За результатами дослідження розроблено оцінку і ранжування показників діяльності підприємств у межах адміністративно-територіальних одиниць, виявлення потенційно слабких сторін щодо подальшого формування перспективних напрямів і тактичних завдань економічної безпеки (на прикладі сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області) [8].

За результатами проведеного дослідження А. М. Ковальчуком “Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств” удосконалена систематизація мотиваційних факторів управління економічною безпекою підприємств на засадах певних

закономірностей і шляхом уточнення ознак, які, формують їх функціональні властивості та дозволяють визначити закономірності впливу і здатності до змін підприємства, а також враховують наявні протиріччя між існуючими підходами до управління економічною безпекою. Цікавими є пропозиції автора щодо науково-практичної організації мотиваційного управління у забезпеченні економічної безпеки підприємства, які базуються на структурно-логічних зв’язках побудованих локальних моделей відповідно до рівня мотивації; складових економічної безпеки із використанням засобів антикризового управління та реінжинірингу – це дозволяє реагувати на можливі загрози та вчасно координувати превентивні заходи до урахування мінливих умов господарювання у контексті забезпечення стратегічного розвитку підприємства [9].

В. Р. Ракіпов у своїй дисертації “Стратегічне управління територіальним розвитком в умовах цифрової трансформації” пропонує удосконалити низку методик, зокрема: оцінку ефективності розвитку сектору інформаційних технологій у регіонах, шляхом визначення певного коефіцієнту, який характеризує роль даного виду економічної діяльності у загальних результатах соціально-економічного розвитку регіону й визначається як сума одиничних коефіцієнтів, які всебічно характеризують його розвиток та місце у регіональному поділі праці, інвестуванні, стабілізації ринку праці та рівні інфраструктурного забезпечення (що дає можливість оцінити організаційно-технічну готовність регіонів до цифрової трансформації без залучення зовнішньої допомоги); форсайт розвитку економіки регіону в умовах діджиталізації, що передбачає поєднання методів кореляційно-регресійного аналізу, моделювання й експертних методів і може використовуватися у якості додаткового інструменту прогнозування та сприяти оптимізації процесів розробки стратегій соціально-економічного розвитку як

регіонів, так і окремих галузей економіки; та інші. Що дозволило автору серед іншого визначити розвиток соціально-економічних систем і досягнутий рівень технологічного укладу, основні тренди діджиталізації соціально-економічних відносин, а також систематизувати основні бар'єри ефективного розвитку цифрового ринку в Україні, серед яких: фінансові обмеження, неурегульоване інституційне середовище, низький рівень цифрової грамотності населення, наявність територіальних та галузевих «цифрових розривів» [10].

У науковій праці “Організаційно-інформаційне забезпечення розробки стратегії розумних міст України в умовах цифрової економіки” С. В. Мураєва вперше за збалансованою системою показників розроблено концептуальну модель організаційно-інформаційного забезпечення стратегії розумного міста як складової стратегії сталого розвитку міста в умовах цифрової економіки. Ця модель являє собою систему дій, а саме: збирання, аналізу, збереження і представлення інформації про стан міста у інтегрованому вигляді, за п'ятьма структурними елементами (розумні люди, розумне урядування, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), технологія та інфраструктура, розумна економіка, якість життя та умови роботи у місті для проведення розрахунків та моделювання інтегрального показника сталого розвитку розумного міста за збалансованою системою показників), аналіз і синтез яких дозволяє оцінити вплив використання ІКТ на стан та розвиток життєзабезпечення міст в умовах цифрової економіки та приймати рішення щодо впровадження стратегічних заходів з розбудови відкритого, безпечного, екологічного та сучасного міста майбутнього на принципах відкритих даних, розумного використання цифрових послуг, прозорості управління та партнерства. У межах свого дослідження автором удосконалено інформаційно-аналітичний інструментарій оцінки рівня сталого розвитку розумного міста за збалансованою системою показників SCBSC (Smart City Balanced Scorecard) на

основі розрахунку інтегрального показника оцінки рівня сталого розвитку розумного міста за SCBSC, а це дає можливість системно визначити та упорядковано подати пріоритетні сфери життєдіяльності розумного міста, визначити стратегії розвитку за кожною пріоритетною сферою (проекцією SCBSC), яка є оціночною системою за розробленою системою відібраних за результатами компаративного аналізу сукупності індикаторів (KPI), що згруповані за проекціями SCBSC із використанням інформації із різних відкритих джерел, включаючи онлайн-опитування, зустрічі, обговорення із ключовими групами стейхолдерів, враховуючи громадськість. Це є важливим інструментом стратегічного планування, дозволяє створити платформу управління для керівництва міста, а також гармонізує у часі і просторі економічні інтереси зацікавлених осіб [11].

Цікавими є положення Б. Б. Остапюк у науковій роботі “Управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту в умовах лібералізації ринку залізничних перевезень” щодо удосконалення механізму управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту шляхом урахування особливостей економічних інтересів як об'єктів управління економічною безпекою і можливості керування компонентами економічного потенціалу підприємств залізничного транспорту на різних рівнях стратегічної архітектури. Що, в свою чергу, передбачає комплексність і системність управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту. Разом з цим автор пропонує діагностику економічної безпеки підприємств залізничного транспорту проводити шляхом оцінювання їх вразливості та визначення рівнів економічної безпеки підприємств галузі за видами їх діяльності і розрахунку інтегрального показника економічної безпеки як середньозваженої величини за такими складовими: пасажирські перевезення, вантажні перевезення, інфраструктура, виробництво

і сервіс, фінансово-інвестиційна і соціально-екологічна діяльність. На думку автора застосування цього підходу дає змогу визначити й структурувати недоліки і внутрішні загрози діяльності підприємств залізничного транспорту. Також у роботі автором пропонуються і теоретичні положення формування стратегії забезпечення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту, в яких розкривають базові (антикризовий, адаптивний, комунікаційний, прогресивний) і перехідні (антикризово-адаптивний, адаптивно-комунікаційний, комунікаційно-прогресивний) сценарії її реалізації, що визначені відповідно до цільових параметрів функціонування підприємств залізничного транспорту в довгостроковій перспективі. А це дає можливість, зокрема створити типологізації сценаріїв і розкриття їх інструментарію з метою визначення перспективних заходів для забезпечення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту [12].

Д. С. Покришка у проведеному дослідженні “Технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України” пропонує теоретико-методичний підхід до виявлення та ідентифікації характеру впливу і взаємозв’язку технологічної конкурентоспроможності національної економіки та економічної безпеки держави на основі технологічної інклюзії як критерію збалансованого підвищення рівня економічної безпеки держави (технологічну інклюзію автор визначає “включенням всіх суб’єктів економічних відносин до процесів створення, освоєння, залучення, використання та поширення інновацій, знань і технологій у національній економіці”, та побудовану “на основі комплексу складників (структурного, часового, суб’єктного, просторового, соціального, цифрового)” [13]). Крім того автором оригінально представлено процес діагностування рівня технологічної конкурентоспроможності національної економіки у вимірі економічної безпеки

держави (як засіб систематизації підходів до її визначення на основі п’яти компонентів, а саме: зовнішньоторговельної, ресурсної, патентної, інноваційної, компоненти технологічних можливостей. При цьому автор наголошує, що процес діагностування має відбуватися “на імперативній ролі технологічного чинника для економічного розвитку країни, що створює умови та можливості для формування і реалізації національних конкурентних переваг, а відтак – забезпечення економічної безпеки країни” [13]. Також викликає інтерес положення автора щодо визначення рівня технологічної забезпеченості економічної безпеки держави на основі розрахунку технологічних можливостей

(*technological capabilities*) економіки України, що засновується на: “1) обґрунтуванні та розробленні авторського індикатора технологічних можливостей (ІТМ); 2) визначенні динамічного еталонного та фактичного значення ІТМ для національної економіки за категоріями технологічності; 3) ідентифікації рівня (критичного, небезпечного, незадовільного, задовільного та оптимального) технологічної забезпеченості економічної безпеки України на основі оцінки технологічних розривів (величини відповідного відхилення від еталонного значення), які обумовлюють настання загроз для забезпечення економічної безпеки держави” [13].

Результатами проведеного наукового дослідження “Управління економічною безпекою підприємств хлібопекарської галузі” В. В. Бондаренко-Берегович є вдосконалення інструментарію інформаційно-аналітичної підсистеми моніторингу економічної безпеки підприємств (хлібопекарської галузі) з метою забезпечення ефективної взаємодії структурних підрозділів підприємства, та забезпечення оперативною аналітичною інформацією фінансово-господарської діяльності підприємства. Автором сформовано систему управління

економічною безпеки підприємств (хлібопекарської галузі) з урахуванням теорії системності та системного аналізу у сфері економічної безпеки в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів, загроз, ризиків, небезпек, які безпосередньо та опосередковано впливають на підсистему. Наукові підходи автора до подальшого розвитку набули у визначенні основних чинників забезпечення економічної безпеки підприємства, серед яких для підприємств хлібопекарської галузі можна виділити інституційно-правове забезпечення, об'єкти та суб'єкти управління, основні функції та властивості, а також методи та особливості управління реалізацією готової продукції [14].

Значними результатами, які представлені Н. П. Левковець у дисертації “Ідентифікація стану економічної безпеки та базові засади і заходи її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту” є авторська розробка методичних основ формування базових заходів економічної безпеки підприємств (автомобільного транспорту), економічний зміст яких полягає у комплексному підході та врахуванні фінансової, техніко-технологічної, інформаційної, кадрової та комерційної складових для досягнення цільового рівня економічної безпеки, що дозволяє шляхом застосування розробленої імітаційної моделі причинно-наслідкових зв'язків між базовими заходами підвищити обґрунтованість управлінського рішення щодо першочерговості заходів забезпечення економічної безпеки, узгодженої з концепцією розвитку підприємства. Приділено увагу автора щодо вдосконалення інструментарію ідентифікації стану економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту в розрізі функціональних блоків, зокрема: фінансова безпека, техніко-технологічна безпека, інформаційна безпека, кадрова безпека, комерційна безпека, за рахунок систематизації показників стану економічної безпеки за функціональною ознакою, обґрунтування критеріальних меж стану економічної безпеки, визначення вагових оцінок базових складових

інтегрального оцінювання індексу економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту з урахуванням особливостей надання послуг з вантажних перевезень [15].

О. В. Вовченко за результатами проведеного дослідження “Вплив інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави” вперше запропонувала модернізацію української економіки різновекторного розвитку науки та інновацій у промисловості, що зміцнює економічну безпеку держави (зокрема “вектор на застосування вивільнених ресурсів у інноваційно-активні промислові підприємства; вектор на удосконалення інституційно-економічних механізмів регулювання інноваційної діяльності в промисловості; вектор на розвиток економіко-екологічних інновацій у промисловості України; вектор на формування світової науково-інноваційної інфраструктури; вектор на зростання присутності наукових інституцій у процесі забезпечення економічної безпеки держави” [16]). Вперше також розроблено авторську логіко-концептуальну модель гарантування економічної безпеки України, яка вираховує інноваційну діяльність у промисловості, що дозволяє виявити етапи загрози економічній безпеці, та сферу, що перебуває у зоні ризику [16].

Висновками результатів проведених досліджень у дисертаційній роботі Л. Л. Марчук “Науково-методичні засади регулювання економічної безпеки аграрного виробництва в Україні” є те, що автор пропонує економічну безпеку аграрного виробництва розглядати як функціонуючий комплекс організаційно-інституційних, нормативно-правових, техніко-технологічних та інноваційно-інвестиційних заходів. Виходячи з цього автором визначені головні інституційні детермінанти регулювання економічної безпеки аграрного виробництва, що створюють систему, результативність функціонування якої залежить від реалізації зумовлених ними відповідних функцій, які, в сою чергу орієнтовані на

регулювання економічної безпеки аграрного виробництва. Автором надано перелік інституційних факторів, зокрема: економічний, екологічний, соціальний та техніко-технологічний, а також складові регулювання економічної безпеки аграрного виробництва. За результатами дослідження доведено, що “механізм реалізації регуляторної політики економічної безпеки аграрного виробництва є функціонально-інституціональним способом організації взаємодії елементів соціально-економічної системи з метою її координації та управління у напрямку забезпечення реалізації національних інтересів, запобігання загрозам економічної безпеки” [17].

Наукові підходи Є. В. Срібної у дисертації “Логістичні засади державного регулювання енергетичної безпеки країни” щодо визначення національної безпеки, зокрема “... на даний період національна безпека трактується в чотирьох напрямках: перший підхід чисто політичний, який визначає мінімальний рівень очікуваного економічного благополуччя для соціальних автономних груп, другий – динамічно розвиваюча система у поєднанні інтересів особистості, суспільства та державного регулювання; третій підхід передбачає гарантування національної безпеки як складової колективного національного суверенітету; четвертий підхід визначає безпечні умови життя людини у суспільстві без прояву внутрішніх та зовнішніх загроз” [18] викликає певний інтерес. До того ж, національна безпека з логістичного підходу визначається автором як процес нарощення, зберігання матеріальних благ для гарантування безпеки людей та держави у випадку непередбачуваних обставин - це поєднання матеріальних, енергетичних та інформаційних ресурсів, які дозволяють стабільно існувати та розвиватись як країні, так і окремому громадянину. У дослідженні також зазначаються групи макроекономічних показників національної безпеки (де пріоритетними є рівень і якість життя в країні та показники економічного

зростання, а домінуючою складовою енергетичної безпеки є технологічний чинник, який визначає інноваційна політика державного регулювання). Встановлені основні принципи сучасної енергетичної логістики, що формують наступні групи: управлінська, інформаційна, економічна та фінансова групи забезпечення. Де інформаційна група логістичного комплексу висуває стратегічні цілі енергетичної логістики і завдяки інформаційній складовій енергетичної логістики українська енергетика в ході реформування зберегла свій потенціал та забезпечила надійність і стійкість роботи всієї Об’єднаної Енергетичної Системи України, а подальший розвиток енергетичної логістики в інформаційному напрямі стосується впровадження технологій Smart Grid [18].

В рамках дослідження інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій важливо приділити увагу сучасним публікаціям, в яких висвітлені результати наукового доробку вчених у галузі економічних наук, і серед яких акцентована увага на цифрових трансформація, цифрової економіки та інновацій у забезпеченні економічної безпеки, зокрема на підприємствах окремих галузей.

У публікації “Цифрові трансформації: взаємозв’язок із системою економічної безпеки підприємства” Г. О. Ткачук акцентує увагу на “цифровій” економіці, яка є рушійною силою Євроінтеграції і зазначає, що сучасними викликами є формування загального інформаційного простору та “цифровізація” бізнес-процесів, проте нормативно-методологічна невпорядкованість, відсутність вітчизняних технологій, достатнього рівня кваліфікації та досвіду призводить до нових “інноваційних” загроз та ризиків. Тому, на думку автора, “з однієї сторони, система економічної безпеки підприємства отримує нові завдання щодо захисту бізнесу від негативного впливу “цифровізації”, а з іншої - цифрові технології є платформою

щодо зростання ефективності системи економічної безпеки” [19].

Про необхідність оперативного адаптування до нових стандартів цифрової економіки з метою подальшої інтеграції у ЄС йдеться у публікації Н. Б. Демчишака, М. О. Глутковського “Розвиток цифрової економіки в Україні: концептуальні основи, пріоритети та роль інновацій”, де автори наголошують про потребу “у науково-технологічних дослідженнях, формування певної ділової (“цифрової”) культури, імплементації ідей розумних міст в Україні на основі розвитку територіальних громад й появи там нових ініціатив і пропозицій інноваційних рішень. Реалізація цих та інших пріоритетів сприятиме структурній перебудові та цифровізації галузей національної економіки, підвищенню доступності та зручності користування відповідними послугами і продуктами, рівень інноваційності яких перманентно зростатиме” [20].

Що інноваційний процес необхідно розглядати як зміну загальноприйнятих технологічних параметрів економічних моделей для отримання позитивного економічного ефекту, підвищення прибутків відзначається у статті Ю. Г. Неустроева “Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки”. Автор зауважує, що забезпечення інноваційного розвитку можливе тільки на основі розробки інноваційної стратегії, що включає кроки, які направлені на стимулювання розвитку різних напрямків технологічного прогресу, у тому числі інноваційну політику та оцінку ефективності інновацій. Він наголошує, що “створення нових технологій не гарантує автоматичного досягнення економічного успіху, бо необхідно трансформувати нові технології таким чином, щоб отримати продуктивні технологічні процеси та інноваційну продукцію” [21].

У публікації Н. П., Сафонік, А. О. Дудік “Особливості формування системи економічної безпеки авіапідприємств в умовах трансформаційних перетворень” за результатами проведеного дослідження визначено, що формування системи управління економічною безпекою – це

складний та багатогранний процес, який має враховувати велику кількість різноманітних факторів, - відповідно побудовано модель системи економічної безпеки авіапідприємства в синергії з етапами її формування й реалізації. До того ж, перспективи подальших розвідок лежать в площині дослідження впливу військового стану та сучасних інноваційно-цифровізаційних тенденцій на економічну безпеку підприємств авіаційної галузі та розробка напрямів розвитку в період відбудови України [22].

Надумку С. О. Тульчинської та ін., проблематику впливу процесів діджиталізації на забезпечення безпекових параметрів функціонування підприємств варто визначати “у двох напрямках — напрямі потенційних загроз, які продукуються активним розвитком цифрових технологій та напрямі можливостей, породжених ними; водночас економічна безпека підприємства може бути забезпечена лише за умови збалансування, означених аспектів, що знаходить свою практичну реалізацію у побудові ефективної динамічної системи інформаційного захисту підприємства (починаючи від питань віртуальної безпеки, закінчуючи іміджевими аспектами у сфері PR) разом із формуванням системи моніторингу ринку цифрових новацій на предмет потенційної ефективності та можливостей до їх імплементації у господарську практику підприємства” [23].

Висновки. За результатами проведеного аналізу вітчизняних наукових досліджень у галузі економічних наук за напрямком інноваційного розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі цифрових технологій можна визначити тенденції та вектори розвитку, зокрема:

- становлення смарт-промисловості в Україні в умовах четвертої промислової революції;
- інформаційна безпека як драйвер розвитку національної економіки; гнучке управління у забезпеченні економічної безпеки промислових підприємств;

- технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України;
- мотиваційне управління економічною безпекою підприємств;
- стратегічне управління територіальним розвитком в умовах цифрової трансформації; організаційно-інформаційне забезпечення розробки стратегії розумних міст України в умовах цифрової економіки;
- логістичні засади державного регулювання енергетичної безпеки країни;
- а також окремо у галузях економіці - економічна безпека сільськогосподарських підприємств на пореформеному розвитку;
- управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту в умовах лібералізації ринку залізничних перевезень;
- управління економічною безпекою підприємств хлібопекарської галузі; ідентифікація стану економічної безпеки та базові засади і заходи її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту.

Важливо зазначити, що у сучасному науковому середовищі вчені у галузі економіки приділяють увагу цифровим трансформаціям у взаємозв'язку із системою економічної безпеки підприємства; розвитку цифрової економіки в Україні та інновацій у забезпеченні економічної безпеки; впливу діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства, зокрема у певних галузях економіки щодо особливостей економічної безпеки в умовах трансформаційних перетворень.

Література:

1. Методи та інструменти аналізу і прогнозування ринкової ситуації в забезпеченні стійкості суб'єктів господарювання : монографія / за заг. ред. Н. В. Шандової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 280 с.
2. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія / Л.О. Волошук, Є.І. Масленніков, Е.А. Кузнецов, Ю.М. Сафонов, С.В. Філіппова та ін. ; за ред. д.е.н., доц. Л.О. Волошук,

- д.е.н., проф. Є.І. Масленнікова. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. Випуск 4. 524 с.
3. Сосновська О.О. Система економічної безпеки підприємств зв'язку: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 440 с.
 4. Національний депозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/>
 5. Князева С.І. Становлення смарт-промисловості в Україні в умовах четвертої промислової революції : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2020. 41 с.
 6. Яровенко Г.М. Інформаційна безпека як драйвер розвитку національної економіки : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Суми, 2021. 37 с.
 7. Любохинець Л.С. Гнучке управління у забезпеченні економічної безпеки промислових підприємств : автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Хмельницький, 2022. 40 с.
 8. Максимюк М.М. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств на пореформеному розвитку : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2019. 20 с.
 9. Ковальчук А.М. Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Харків, 2020. 25 с.
 10. Ракіпов В.Р. Стратегічне управління територіальним розвитком в умовах цифрової трансформації : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Одеса, 2021. 21 с.
 11. Мураєв Є.В. Організаційно-інформаційне забезпечення розробки стратегії розумних міст України в умовах цифрової економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Харків, 2021. 26 с.
 12. Остапюк Б.Б. Управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту в умовах лібералізації ринку залізничних перевезень : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Харків, 2019. 24 с.
 13. Покришка Д. С. Технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2021. 24 с.
 14. Бондаренко-Берегович В.В. Управління економічною безпекою підприємств хлібопекарської галузі : дис. ... д-ра філософії за спец. економіка. Вінниця, 2021. 289 с.
 15. Левковець Н.П. Ідентифікація стану економічної безпеки та базові засади і заходи її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2020. 20 с.
 16. Вовченко О.В. Вплив інноваційної діяльності у промисловості України на економічну безпеку держави : дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2019. 205 с.
 17. Марчук Л.Л. Науково-методичні засади регулювання економічної безпеки аграрного виробництва в Україні : дис. ... канд. екон. наук. Чернівці, 2019. 295 с.
 18. Срібна Є.В. Логістичні засади державного регулювання енергетичної безпеки країни : дис. ... канд. екон. наук. Рівне, 2018. 320 с.
 19. Ткачук Г. О. Цифрові трансформації: взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. *Економіка харчової промисловості*. Том 11, Випуск 4/2019. С. 42-50.

20. Демчишак Н.Б., Глутковський М.О. Розвиток цифрової економіки в Україні: концептуальні основи, пріоритети та роль інновацій. *Інноваційна економіка* 5-6, 2020 [84]. С. 43-48.
21. Неустроєв Ю. Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агросвіт* № 7-8, 2021. С. 103-108.
22. Сафонік Н.П., Дудік А.О. Особливості формування системи економічної безпеки авіапідприємств в умовах трансформаційних перетворень. *Економіка та суспільство*. Випуск 45/2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1904/1832>
23. С. О. Тульчинська, О. С. Солосіч, В. В. Чорній. Вплив діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід* № 9/2021. С. 54-58.
- Reference:**
1. *Metody ta instrumenty analizu i prohnozuvannya rynkovoyi situatsiyi v zabezpechenni stiykosti sub"yektiv hospodaryuvannya : monohrafiya.* (2021). [Methods and tools of analysis and forecasting of the market situation in ensuring the sustainability of business entities: monograph]. Kherson: OLDI-PLUS, 280 p. (in Ukrainian).
 2. *Innovatsiyana ekonomika: teoretychni ta praktychni aspekty : monohrafiya.* (2019). [Innovative economy: theoretical and practical aspects: monograph]. Kherson: OLDI-PLUS, Issue 4. 524 p. (in Ukrainian).
 3. Sosnovska, O. O. (2019). *Systema ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv zv"yazku: monohrafiya.* [System of economic security of communication enterprises: monograph]. Kyiv: "Center for Educational Literature", 440 p. (in Ukrainian).
 4. National depository of academic texts. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/> (Accessed 11 December, 2022).
 5. Knyazeva S.I. (2020). *Stanovlennya smart-promyslovosti v Ukrayini v umovakh chetvertoyi promyslovyi revolyutsiyi.* [Formation of smart industry in Ukraine in the conditions of the fourth industrial revolution] (Autoref: diss. Dr. Econ. of science), Kyiv, 41 p. (in Ukrainian).
 6. Yarovenko. G.M. (2021). *Informatsiyana bezpeka yak drayver rozvytku natsional'noyi ekonomiky.* [Information security as a driver of the development of the national economy] (Autoref: diss. Dr. Econ. of science), Sumy, 37 p. (in Ukrainian).
 7. Lyubokhinets. L.S. (2022). *Hnuchke upravlinnya u zabezpechenni ekonomichnoyi bezpeky promyslovykh pidpryyemstv.* [Flexible management in ensuring the economic security of industrial enterprises] (Autoref: diss. Dr. Econ. of science), Khmelnytskyi, 40 p. (in Ukrainian).
 8. Maksymiuk. M.M. (2019), *Ekonomichna bezpeka sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv na poreformenomu rozvytku.* [Economic security of agricultural enterprises in post-reform development]. (Autoref: PhD Thesis), Lviv, 2019. 20 p. (in Ukrainian).
 9. Kovalchuk, A.M. (2020). *Motyvatyivne upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoju pidpryyemstv.* [Motivational management of economic security of enterprises] (Autoref: PhD Thesis), Kharkiv, 25 p. (in Ukrainian).
 10. Rakipov. V.R. (2021). *Stratehichne upravlinnya terytorial'nym rozvytkom v umovakh tsyfrovoyi transformatsiyi.* [Strategic management of territorial development in conditions of digital transformation]. (Autoref: PhD Thesis), Odesa, 21 p. (in Ukrainian).
 11. Muraev, E.V. (2021). *Orhanizatsiyino-informatsiyne zabezpechennya rozrobky stratehiyi rozumnykh mist Ukrayiny v umovakh tsyfrovoyi ekonomiky.* [Organizational and information support for the development of the strategy of smart cities of Ukraine in the conditions of the digital economy] (Autoref: PhD Thesis), Kharkiv, 26 p. (in Ukrainian).
 12. Ostapyuk, B.B. (2019). *Upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoju pidpryyemstv zaliznychnoho transportu v umovakh liberalizatsiyi rynku zaliznychnykh perevezhen'.* [Management of economic security of railway transport enterprises in the conditions of liberalization of the railway transport market]. (Autoref: PhD Thesis), Kharkiv, 24 p. (in Ukrainian).
 13. Pokryshka, D. S. (2021). *Tekhnolohichna konkurentospromozhnist' natsional'noyi ekonomiky yak chynnyk ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny.* [Technological competitiveness of the national economy as a factor of economic security of Ukraine]. (Autoref: PhD Thesis), Kyiv, 24 p. (in Ukrainian).
 14. Bondarenko-Beregovych, V.V. (2021). *Upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoju pidpryyemstv khlibopekars'koyi haluzi.* [Management of economic security of enterprises in the bakery industry]. (PhD Thesis), Vinnytsia, 289 p. (in Ukrainian).
 15. Levkovets, N.P. (2020). *Identyfikatsiya stanu ekonomichnoyi bezpeky ta bazovi zasady i zakhody yiyi zabezpechennya dlya pidpryyemstv avtomobil'noho transportu.* [Identification of the state of economic security and the basic principles and measures of its provision for road transport enterprises]: (Autoref: PhD Thesis), Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).
 16. Vovchenko, O.V. (2019). *Vplyv innovatsiyanoi diyal'nosti u promyslovosti Ukrayiny na ekonomichnu bezpeku derzhavy.* [The influence of innovative activity in the industry of Ukraine on the economic security of the state]. (PhD Thesis), Kyiv, 205 p. (in Ukrainian).
 17. Marchuk, L.L. (2019). *Naukovo-metodychni zasady rehulyuvannya ekonomichnoyi bezpeky ahrarnoho vyrobnytstva v Ukrayini.* [Scientific and methodological principles of regulation of economic security of agricultural production in Ukraine], (PhD Thesis), Chernihiv, 295 p. (in Ukrainian).
 18. Sribna, E.V. (2018). *Lohistychni zasady derzhavnoho rehulyuvannya enerhetychnoyi bezpeky krayiny.* [Logistic principles of state regulation of the country's energy security] (PhD Thesis), Rivne, 320 p. (in Ukrainian).
 19. Tkachuk, G. O. (2019). *Tsyfrovii transformatsiyi: vzayemozv'yazok iz systemoyu ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva.* [Digital transformations: relationship with the system of economic security of the enterprise]. *Economics of the food industry*. Volume 11, Issue 4/2019. P. 42-50. (in Ukrainian).

20. Demchyshak, N.B. and Glutkovskiy, M.O. (2020). *Rozvytok tsyfrovoyi ekonomiky v Ukraini: kontseptual'ni osnovy, priorityety ta rol' innovatsiy*. [Development of the digital economy in Ukraine: conceptual foundations, priorities and the role of innovation]. *Innovative Economy* 5-6, С. 43-48. (in Ukrainian).
21. Neustroev, Y. G. (2021). *Rol' innovatsiy u zabezpecheni ekonomichnoyi bezpeky*. [The role of innovations in ensuring economic security]. *Agrosvit* No. 7-8, P. 103-108. (in Ukrainian).
22. Safonik, N.P. and Dudik A.O. (2022). *Osoblyvosti formuvannya systemy ekonomichnoyi bezpeky aviapidpryyemstv v umovakh transformatsiynykh peretvoren'*. [Peculiarities of the formation of the system of economic security of airlines in the conditions of transformational transformations]. *Economy and society*. Issue 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1904/1832> (Accessed 15 January, 2023).
23. Tulchynska, S. O. Solosich, O. S. Chorniy, V. V. (2021). *Vlyv didzhytalizatsiyi upravlins'kykh protsesiv na systemu zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva*. [The influence of digitization of management processes on the system of ensuring the economic security of the enterprise]. *Investments: practice and experience* No. 9. P. 54-58. (in Ukrainian).